

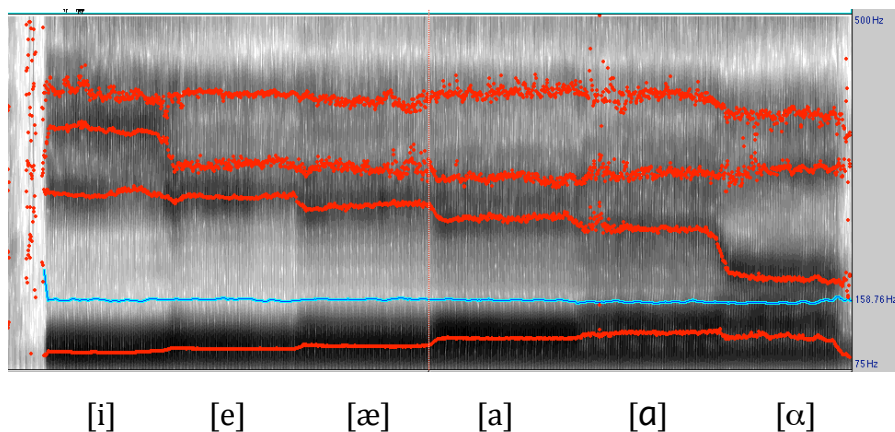
Vokaler

Vokaler er egnede til klasseundervisning, fordi de stort set er et fælles problem på tværs af modersmål. Derfor er de kommet til at fylde meget i bøgerne. Der kan være nogen tvivl om udbyttet af den megen træning af abstrakte vokaler doseret som spredehagl. Jeg vil reklamere for, at man underviser i vokaler som i alt andet: nemlig der hvor det er et problem. En tysker skal ikke undervises i forskellen på o og ø, men til gengæld en hel del i forskellen på [o] og [å] og [e, æ a]. Og en englænder i [u,y]. Og eftersom de rundede fortungevokaler er sjældne i flere af de store sprog, er det en god ide at ofre mest krudt på dem.

Urundet fortunge-	Rundet fortunge-	Rundet bagtunge-
i ti	y syg	u hule
e se	ø øl	o skole, rulle
æ sæbe	ö svømme	å låse
a gade, rigtig	ö søren	å tårn
ɑ kat		ɔ stop
α kaffe		

Forskellen på vokaler ligger i overtonemønsteret. En overtone er en tone, der ligger fx en kvart, en tert, en kvint over grundtonen og opstår ved resonans i munden/kraniet efter åbningsgrad/runding/tungestilling mm. Derfor er det meget vigtigt at præsentere fx forskellen på [i] og [e] med samme tone – så man ikke kun har ydersiden af munden at gå efter. Ellers bliver der ikke megen forskel mellem [y] og [u]. Hør overtoner her:

<http://basby.dk/udtalekursus/overtoner.mp3>

Diftonger

En diftong er en glidning mellem to lyde. Fx *skriv*, hvor man glider mellem i og et meget kort u. Groft sagt er bestemmer den første lyd åbningsgraden på den anden. Det er mest tydeligt ved w-diftongerne.

Opgave: hvilken lyd ender man på?

skriv, blev, drev, arv, tyv, døv, drøv, låg, tov

Der er følgende diftonger på dansk med og uden stød – det er andetledet, der har givet navnet:

- **Λ-diftonger** (andetled r)
- **w-diftonger** (andetled g og v)
- **j-diftonger** (andetled j og g)

Man kunne regne blødt d-diftonger, som *ud* med, men det har vi ikke gjort i vores udtalemateriale. Men problemerne og øvelsestyperne er de samme. De fleste diftonger findes i en stødt version også.

Problemer med diftonger

Λ-diftonger: De almindeligste problemer er den løftede tunge. Engelsk er første fremmedsprog for de fleste, og det kan høres. Men der er også andre forsøg på at udtale et eller andet r, fra rulle-r til aspireret r. Endelig er det et stort problem, når r-delen af diftongen bliver udeladt, så man kun hører én (og gud ved hvilken) vokal – som når *gør* bliver til *gå*.

Træning: Demonstrér hvordan tungen er løftet ved det engelske r og hvordan den skal være. Brug det åbne a eller vokalen i det engelske ord *hot*, som udgangspunkt. Og prøv så med lydene enkeltvis: $\emptyset \alpha$, $\emptyset \alpha$, $\emptyset \alpha$ .....

w-diftonger og j-diftonger: Problemet er som regel, at konsonanten udtales som en konsonant, men det sker også, at den glemmes, som når *tegne* bliver til *tanne*. Det sker tit efter stød, hvor der jo ikke er ret meget tilbage. Fx i triftongen *kurv*.

Træning: Prøv med lydene enkeltvis:

Tegne: ta ...e, ta.e , tae

Tog: Tå´ u, tå´ u, tå´u